

5 Powstanie listopadowe

WYMAGANIA WYNIKAJĄCE Z PODSTAWY PROGRAMOWEJ

XX. Ziemia polska w latach 1815–1848. Uczeń:

3) przedstawia przyczyny wybuchu powstania listopadowego, charakter zmagania i następstwa powstania dla Polaków

CELE LEKCJI

Uczeń:

ZNA

- daty: 29 XI 1830, 1831, 1832,
- postacie: wielkiego księcia Konstantego, Piotra Wysockiego, cara Mikołaja I, Józefa Chłopickiego, Jana Skrzyneckiego,
- cele walki powstańców.

ROZUMIE

- pojęcia: sprzysiężenie podchorążych, noc listopadowa, Statut organiczny, dyktator, Cytadela,
- przyczyny niezadowolenia Polaków z sytuacji panującej w Królestwie Polskim,
- wpływ postawy części przywódców powstania na przebieg i rezultat walk.

POTRAFI

- przedstawić okoliczności wybuchu powstania listopadowego,
- omówić przebieg nocy listopadowej,
- scharakteryzować stosunek różnych grup społeczeństwa polskiego do powstania,
- omówić najważniejsze wydarzenia powstania listopadowego,
- wskazać na mapie miejsca głównych bitew powstania,
- przedstawić skutki klęski powstania listopadowego w wymiarze politycznym, gospodarczym i społecznym.

CZAS ZAJĘĆ

2 (3) godziny lekcyjne.

I. Wprowadzenie

Przypominamy przyczyny i okoliczności upadku państwa polskiego pod koniec XVIII w. Wskazujemy na mapie państwa zaborcze oraz obszary Rzeczypospolitej, które znalazły się pod ich panowaniem.

Zapraszamy przedstawicieli grup (komentarz do lekcji), którzy prezentują na forum klasy przygotowane prace. Po zakończeniu prezentacji oceniamy ich poziom merytoryczny i nieszablonowość podejścia każdej z grup do omawianego zagadnienia.

W podsumowaniu tej części lekcji wskazujemy na mapie ściennej podział terytorialny ziem polskich po kongresie wiedeńskim.

II. Rozwinięcie

Przypominamy, jaka sytuacja panowała w Królestwie Kongresowym po 1815 r. Początkową postawę cara Aleksandra I wobec mieszkańców kraju konfrontujemy z jego późniejszym podejściem.

Pytamy uczniów:

- Jak na tę sytuację mogli zareagować Polacy?

Odpowiedzi zapisujemy na tablicy.

Uczniowie zapoznają się z podrozdziałem *Dlaczego wybuchło powstanie?* (s. 34). Zdobyte informacje porównujemy z odpowiedziami uczniów na wcześniej postawione pytanie. Dopisujemy na tablicy te przyczyny niezadowolenia, które nie zostały wymienione przez uczniów.

Zwracamy uwagę na różnice w postawach wobec sytuacji w Królestwie prezentowanych przez różne grupy społeczeństwa polskiego i pytamy, jakie czynniki decydowały o ich stosunku do sprawy niepodległości.

Podczas omawiania postaw młodych ludzi przybliżamy postać Piotra Wysockiego oraz założone przez niego sprzysiężenie podchorążych.

Korzystając z treści podrozdziału *Noc listopadowa* (s. 35–36) oraz znajdujących się w nim ilustracji i tekstu źródłowego, opisujemy okoliczności wybuchu powstania.

Analizując tekst źródłowy, zwracamy uwagę na postawę warszawiaków oraz emocje wyrażane przez uczestników nocy listopadowej. Konfrontujemy je z ukazanymi wcześniej postawami różnych grup społecznych wobec sprawy niepodległości.

W celu utrwalenia wiedzy uczniów polecamy im odpowiedzieć na pytanie 4 (s. 36).

Informujemy uczniów, że wezmą udział w quizie *Co wiem o powstaniu listopadowym?* Następnie wyjaśniamy jego zasady ► [PDF](#), dzielimy klasę na grupy i rozdajemy instrukcje ► [PDF](#) oraz listę pytań ► [PDF](#).

Zasady quizu *Co wiem o powstaniu listopadowym?*

1. Uczniowie pracują w zespołach.
2. Zadaniem zespołów jest przedstawienie wydarzeń związanych z powstaniem listopadowym. Scenki muszą być odegrane tak, aby ułatwić pozostałym uczniom sformułowanie odpowiedzi na pytania z listy pytań.

3. Każda grupa jest zobowiązana utrzymać w tajemnicy treść instrukcji, którą otrzymała od nauczyciela.
4. Po przedstawieniu każdej scenki nauczyciel podaje pozostałym grupom numer pytania z listy, na które mają odpowiedzieć. Zespół prezentujący scenkę zapisuje odpowiedź na liście, ale nie jest ona uwzględniana przy ustalaniu zwycięzcy.
5. Zwycięża grupa, która miała najwięcej poprawnych odpowiedzi lub której odpowiedzi były najbardziej wyczerpujące.

Instrukcje dla grup

Grupa I

Zapoznajcie się z podrozdziałem *Przebieg powstania* (podręcznik, s. 36–40). Waszym zadaniem jest przygotowanie jednodominutowej scenki, w której zaprezentujecie postawę cara Mikołaja I wobec powstania listopadowego, co umożliwi pozostałym grupom odpowiedź na pytanie 3 z listy pytań.

Grupa II

Zapoznajcie się z podrozdziałem *Przebieg powstania* (podręcznik, s. 36–40) oraz infografiką. Waszym zadaniem jest przygotowanie jednodominutowej scenki, w której ukażecie okoliczności i przebieg bitwy pod Grochowem, co umożliwi pozostałym grupom odpowiedź na pytanie 5 z listy pytań.

Grupa III

Zapoznajcie się z podrozdziałem *Przebieg powstania* (podręcznik, s. 36–40). Waszym zadaniem jest przygotowanie jednodominutowej scenki, w której ukażecie postawę ludu oraz żołnierzy wobec walki o niepodległość, co umożliwi pozostałym grupom odpowiedź na pytanie 1 z listy pytań.

Grupa IV

Zapoznajcie się z podrozdziałem *Przebieg powstania* (podręcznik, s. 36–40). Waszym zadaniem jest przygotowanie jednodominutowej scenki, w której ukażecie postawę ludzi zamożnych i wyższych oficerów wobec walki o niepodległość, co umożliwi pozostałym grupom odpowiedź na pytanie 2 z listy pytań.

Grupa V

Zapoznajcie się z podrozdziałem *Przebieg powstania* (podręcznik, s. 36–40). Waszym zadaniem jest przygotowanie jednodominutowej scenki, w której ukażecie okoliczności, w jakich doszło do upadku powstania listopadowego, co umożliwi pozostałym grupom odpowiedź na pytanie 7 z listy pytań.

Grupa VI

Zapoznajcie się z podrozdziałem *Przebieg powstania* (podręcznik, s. 36–40). Waszym zadaniem jest przygotowanie jednodominutowej scenki, w której ukażecie decyzję podjętą w styczniu 1831 r. przez sejm Królestwa Polskiego, co umożliwi pozostałym grupom odpowiedź na pytanie 4 z listy pytań.

Grupa VII

Zapoznajcie się z podrozdziałem *Przebieg powstania* oraz infografiką (podręcznik, s. 36–40). Waszym zadaniem jest przygotowanie jednogminutowej scenki, w której ukażecie postawę naczelnego wodza oraz efekt stoczony przez niego bitwy pod Ostrołęką, co umożliwi pozostałym grupom odpowiedź na pytanie 6 z listy pytań.

Po zakończeniu quizu prosimy wybranych uczniów o wskazanie na mapie ściennej miejscowości, przy których rozegrały się najważniejsze bitwy powstania.

Po zakończeniu prezentacji przez grupy przedstawiające dwie główne bitwy powstania prosimy uczniów o zlokalizowanie na mapie miejscowości, przy których rozegrały się te bitwy.

Po zakończeniu prezentacji przez grupę przedstawiającą bitwę pod Grochowem wspólnie z uczniami analizujemy znajdującą się na infografice ilustrację ukazującą tę bitwę.

Po zakończeniu prezentacji przez grupę przedstawiającą bitwę pod Ostrołęką wspólnie z uczniami analizujemy znajdującą się na infografice ilustrację ukazującą tę bitwę.

Wspólnie analizujemy wymowę francuskiej karykatury i określamy na jej podstawie stosunek Europy Zachodniej do powstania listopadowego.

III. Podsumowanie

Informujemy, że klęska powstania zapoczątkowała okres represji, które dotknęły jego uczestników, a także kraj i społeczeństwo. Korzystając z podrozdziału *Skutki powstania* (s. 40), wymieniamy bezpośrednie efekty walk.

Następnie prosimy uczniów, aby na podstawie uzyskanych informacji uzupełnili ćwiczenie 3 (zeszyt ćwiczeń, s. 16).

Treść lekcji nauczyciel może wzbogacić projekcją filmu *Powstanie listopadowe* .

Propozycja realizacji treści dodatkowych

Przypominamy mit o Prometeuszu. Wieszamy na tablicy powiększony obraz Horace'a Verneta *Polski Prometeusz* [www](#) i informujemy, że artysta namalował go w 1831 r. na wieść o klęsce powstania listopadowego.

Polecamy uczniom przyrzeć się uważnie obrazowi, po czym zadajemy pytania:

- Co przedstawia obraz?
- Co symbolizują: leżąca postać w białym mundurze, orzeł siedzący na martwym żołnierzu, płomień widoczny w oddali?
- Dlaczego to dzieło nosi tytuł *Polski Prometeusz*?
- Dlaczego malarz podzielił tło obrazu na dwie części – ciemną, ponurą i ogarniętą płomieniami oraz jasną i spokojną?
- Jaki stosunek miał artysta do wydarzeń, które uwiecznił na obrazie?

Wypowiedzi uczniów konfrontujemy z przykładowymi odpowiedziami znajdującymi się w materiałach dla nauczyciela .

Nawiązując do treści *Pytań z dziejów* (s. 41), proponujemy uczniom dyskusję na temat: *Czy Polacy mieli szansę na zwycięstwo?*

W trakcie dyskusji zwracamy szczególną uwagę na to, czy argumenty podawane przez uczniów są zgodne z rzeczywistością historyczną.

Metody kontroli

Ćwiczenie 2 (zeszyt ćwiczeń, s. 15).

Praca domowa

Poszukaj informacji na temat przebiegu powstania w twojej rodzinnej miejscowości lub w jej okolicy.

Komentarz do lekcji

Tydzień przed planowanymi zajęciami dzielimy uczniów na cztery grupy i polecamy przygotować w wybrany przez siebie sposób (możliwie jak najciekawszy, nie-szablonowy i niebędący formą pisaną) najważniejsze informacje związane z walką Polaków w latach 1794–1814 o utrzymanie niepodległości, a następnie o jej odzyskanie:

1. Powstanie kościuszkowskie.
2. Legiony Polskie we Włoszech.
3. Księstwo Warszawskie.
4. Polacy w wojnach napoleońskich.